

L'ensinistrador de puces.

Buenos Aires, 1907

Cada vegada era més difícil trobar puces de qualitat a Europa i en una ocasió me'n vaig anar a comprar larves de l'espècie *pulex irritans*, la que millor s'hostatja en l'home, a països remots de l'altra banda de l'Atlàntic. No era fàcil, però hi havia un fluid trànsit marí amb Amèrica. Argentina potser ja feia un segle, o més, que era independent (mai he anat fort amb història) i mantenia un intercanvi mercantil potent favorable a Espanya. Un percentatge elevat del qual havia estat en mans dels vins del Priorat fins a mitjan segle XIX. Des de Tarragona, encara hi partien regularment molts vaixells de càrrega i era fàcil que admetessin algun passatger. Però, d'un costat la plaga de la fil·loxera que va assolir les vinyes catalanes i la progressiva implantació dels vins de la regió argentina de Cuyo, amb l'arribada del ferrocarril a la ciutat de Mendoza, havien fet minvar el trànsit comercial.

Com que tenia pressa i m'havia d'esperar vint-i-un dies per embarcar, vaig sortir des de Tarragona amb la Mare de Déu de Montserrat, vaixell de mercaderies que admetia passatge i que també duia, en les seves bodegues, productes tèxtils i vi del Priorat. Vaig sentir que el capità comentava que de tornada navegava carregant cotó del sud d'Estats Units. I en alguns dels seus periples feia escala a la desembocadura dels rius Paranà i

Uruguai, on carregaven carn salada destinada als esclaus de Cuba. De retorn, desfeien camí i en el seu lloc duien un carregament d'esclaus en un intercanvi, si no regular, força constant.

A l'Argentina deien que hi havia una bona colònia de puces instal·lada en els barris pobres de les grans ciutats, sobretot a Buenos Aires. I era veritat, n'hi havia un bé de Déu, perquè les puces són proletàries per definició.

L'arribada a Buenos Aires en vaixell va tenir quelcom espectacular. A bord de la nau s'albirava una gran ciutat amb carrers i avingudes interminables, que foren celebrats amb alegria des de les bodegues, on s'hostatjaven alguns miserables nouvinguts europeus. En canvi, els passatgers de camarot, acostumats a viatjar amb totes les comoditats, van fer cas omís de la gatzara popular i seguiren jugant al bridge i prenent el te, com si res passés, en el decurs de les quatre hores que va trigar l'arribada al port. La maniobra final d'ancoratge encara va ser més festiva, la dotzena i mitja d'emigrants del Mare de Déu de Montserrat bevien vi, tiraven petards i saludaven amb mocadors la fi del viatge. Com d'altres milers d'éssers humans arribaven a la terra de l'esperança on deien que lligaven els gossos amb llangonisses.

Aquella urbs tenia una aparença bulliciosa i atractiva. El cel austral de febrer, càlid encara, esdevenia clar i fresc augurant una tardor amb olors de resclosit que afavoririen la proliferació de puces en els barris més lumpen. A l'horitzó hi destacaven les cúpules brillants sota el sol del sud, cobertes de teules blaves i blanques de porcellana, de moltes esglésies. Vaig desitjar enfilarme damunt d'elles per tocar la meva flauta i sentir l'alè oceànic d'aquella nova terra mentre sonava la nostàlgia de la meva música. Sonaven les campanades que feien volar coloms i estornells; el cel del capvespre també retallava les torres altes i altres edificis sin-

gulars: teatres, palaus, casernes, ministeris, etc. a mida que s'anava enfosquint brillaven les llums dels fanals de gas. La gran ciutat, com una dama, es cobria amb les perles tremoloses de la nit.

Però sobretot, i això no es veia a primer cop d'ull, hi abundaven els indrets més misèrrims, a la vora del «Rio de la Plata», on s'instal·laven els emigrants, pareguts als que havien viatjat amb mi, procedents d'arreu: gallecs, serbis, polonesos, italians, francesos, alemanys, etc. La vida era molt difícil per aquells homes i dones que havien anat al Nou Món cercant una idealitzada terra de xauxa. Les olors de les seves cuines d'origen i les tonades de les seves músiques es barrejaven en les barriades més pobres confegint una nostàlgia que s'escampava arreu. D'aquell mateix microclima, a redós de les taules dels *boliches* més humils, entre copa i copa havia nascut el tango, que anys més tard popularitzaria Carlos Gardel.

La prosperitat il·limitada que ells havien desitjat quan estaven a Europa, de fet era un camí curull d'obstacles. Els homes desnonats no eren ningú i no tenien absolutament res, llevat de l'esperança. Molts, en constatar la crua realitat de les seves vides a l'Argentina, se n'haurien tornat cap a casa amb les mans buides i els ulls plorosos, però l'oceà immens era un mur infranquejable que actuava d'aturador. Sense diners, desproveïts de tot, no hi havia retorn possible i només es podia fugir cap endavant. Lluitar. No podien defallir. Eren la renovada sang provinent d'Europa que faria créixer l'Argentina i que la convertirien en un dels països més grans d'Amèrica. Una terra enorme i rica de recursos naturals que s'escampava entre la calidesa gairebé tropical, les terres atemperades i les glaceres del sud. Des de la pampa a la Patagònia un lament d'enyor els feia mossegar la pols de la vida.

Però quan arribaven al port de Buenos Aires estaven defallits, carregats de farcells mirant i preguntant sense

saber on anar. Aleshores eren rebuts per les autoritats d'Immigració de la República, que durant sis dies i sis nits els acollia en centres sociosanitaris especials. A Buenos Aires hi havia el conegut «Hostal de los Inmigrantes», on els nouvinguts rebien atencions i el tractament mèdic necessari després d'una llarga travessia per l'Atlàntic i abans de la seva dispersió pels confins del país.

En aquella època jo tenia diners suficients per instal·lar-me en un bon hotel, o si més no en una fonda decent, però volia fer una immersió en les zones més depauperades on sabia que hi trobaria puces a cabassos. Per això, vaig seguir la pista dels immigrants i vaig anar a raure en una barriada pobra que creixia a les afores entre barraques i cases prou humils. Com molts desgraciats, vaig haver de compartir cambra i penes en una llar d'indigents.

Érem gent de pas (i dic «érem» perquè jo em vaig convertir voluntàriament en un d'ells) que dormíem amuntegats en condicions infrahumanes; per acollir-se a les cases de beneficiència estava prohibit consumir alcohol i calia dutxar-se al fer l'ingrés. Només t'admetien dues nits seguides. Els homes separats de les dones. Però feta la llei, feta la trampa: hi havia una màfia paral·lela que organitzava estades al marge de les normes, i vés a saber si en aquelles tristes cambres hi havien amants fruit veritables nits d'amor. Entre els individus beneficiaris hi havia autèntics llardosos que feien pudor. Sens dubte era un bon ambient per agafar malalties i congriar les millors puces del món, que jo cercava amb afany. A mi, un petitburgès acostumat a la neteja i a l'ordre, no em complaïa en absolut aquell lloc sutjós que em feia fàstic, però era l'indret adient per anar de cacera. Després, quan m'allunyés d'allí amb el meu preuat botí, ja posaria les puces en un ambient més asèptic i les ensinistraria, les vendria, les llogaria, les introduiria en societat i faria

diners. Però de moment estava al cul del món. Curiosament fou entre els més miserables de la societat on vaig sentir parlar per primera vegada del segell de Salomó i no va ser pas gens agradable.

Jo havia patit una indisposició, probablement de l'angúnia que sofria per la pudor i la misèria, i estava estirat al llit (prou net i sense polls, perquè vaig subornar un dels estaquirots mafiosos encarregats del dormitori). Tenia febre i em sentia dissortat sense ningú que tingués cura de mi. Trobava a faltar la Isabel, la seva olor de roba neta, la tendresa acollidora de les seves abraçades quan em mimava.

Es suposava que en aquelles hores, en la cambra col·lectiva, no hi havia ningú més. Però vaig sentir unes veus que venien de darrera d'una mampara a l'altre extrem de la sala, junt a unes lliteres. Discutien, però no entenia el que deien, semblava que parlaven algun idioma de l'est, potser jiddisch. Aleshores vaig percebre un cop sord i un gemec profund. Un cos es desplomava. Estava succeint quelcom horrible que jo no entenia. Hi havia algú estirat per terra i vaig percebre unes passes precipitades que corrien escales avall. Vaig aixecar el cap per darrera la meva taquilla i vaig veure l'home que fugia. Ell també es va fixar en mi, es va aturar al lllindar de la porta, li vaig fitar el rostre i les nostres mirades es van sostenir en silenci durant alguns segons que em van semblar una eternitat. Tenia un ull de cada color, un era verd i l'altre marró. Encara no era conscient del que estava passant, em vaig llevar precipitadament per córrer darrera d'ell i va ser així com vaig trobar el cos agonitzant d'un emigrant, un jueu rus, cobert de sang, anomenat Isaac Shabbes.

L'última cosa que va pronunciar abans de morir va ser:

—Una lletra conté totes les altres... —li va caure de les mans un llibre brut de sang.

—Com? —li vaig demanar tot atansant la meva orella als seus llavis, per sentir-lo millor.

—Una lletra conté totes les altres... —va repetir amb dificultat—, i per existir, una cosa són totes les coses, de la mateixa manera que un mot són tots els mots.

—Què?

—Compte, amb el segell de Salomó... —es va aferar a la meva roba amb un espasme i va callar per sempre. Discretament vaig recollir el llibre *Els enigmes del rei savi* que havia caigut de les mans del moribund i el vaig guardar amb les meves coses, després d'eixugar-lo amb un tros de roba.

L'havien apunyalat amb una navalla de grosses dimensions, que l'assassí va deixar «oblidada» al lloc del crim i amb la qual, curiosament, li va tallar un dit: l'anular de l'esquerra.

Em vaig esfereir perquè la policia em podia carregar els neulers. A més estava ben brut de sang. Jo era l'última persona amb qui va parlar Isaac Shabbes. Un testimoni segur, i un possible sospitós. Per sort l'assassí autèntic, l'home dels ulls diversos, s'havia endut el dit del mort i això podria constituir una prova fefaent que jo no tenia res a veure amb aquella carnisseria.

La futura ballarina.

Holanda, 1890

Les noies van decidir anar de picnic a l'estany. Feia un d'aquells dies memorables de Frísia i el sol jugava amb les nuvolades de colors suaus. El gris perla, el rogenic, el fúcsia, el lila, el blau cel i el groc dibuixaven escenes que pel seu colorit recordaven unes estampes de l'Antic Testament penjades a la parròquia. A la jove Margaretha Geertruida li van rememorar el pas de la Mar Roja quan els israelites fugien d'Egipte.

La claror celeste filtrava la llum emboirada a caprici de la marinada juganera del mar de Wadden (que estava a uns pocs quilòmetres en línia recta) jugant amb els clar-obscurs de l'atzar meteorològic. Era com si el cel tingués diversos i contradictoris estats d'ànim, igual que elles.

Ningú no havia pensat en els molestos mosquits, àvids de sang dolça, que en aquella època de l'any estaven particularment inquietos. Però, què representaven aquells insectes davant de la bellesa i la joventut de les noies? Elles reien i s'esplaiaven amb entreteniments adolescents, tot era de color de rosa i tenien una llarga existència per endavant. Hi ha una edat en què la vida sembla un xec en blanc fins que apareix el primer àngel negre. Lògicament feien plans de futur, parlaven dels nois de Leeuwarden i reien entremaliades.

—Mauritius és eixerit però és xancarró! —va esclafir Renate.

—I Theo té nas de rata! —afegia Etty.

—Sí, però jo el trobo simpàtic... —va dir Gretel.

—Sí? Més que Otto?

—El que passa és que t'agrada molt...

—I què me'n dieu dels bessons Ronald i Cornelis, els fills del mestre cerveser?

Aleshores va arribar en Hans, el dependent de la barreteria, amb la seva bicicleta verda creuant un horitzó de tulipes i fent dringar el timbre. Quan es va aturar, es va treure la gorra i va parlar amb un to greu que de sobte tallava la màgia de l'estiu.

—Senyoreta Margaretha Geertruida —va dir—, hauria d'anar a casa seva immediatament.

—Què passa? —va demanar la noia.

—La seva mare... no està gaire bé. El senyor Zelle diu si la pot anar a ajudar.

De sobte va passar un estol d'ocells obscurs portadors de mals auguris; era com si estiressin una cortina de ras transparent amb la punta del bec per fondre el paradís de la infantesa.